

THE BUCK STOPS HERE

Is It Ever Too Much Tzedaka?

Is There a Limit?

1 שולחן ערוך ורמ"א יו"ד סי' רמט סעי' א'
 שיעור נתינתה, אם ידו משגת יתן א כפי צורך העניים. ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו, מצוה מן המובחר; ואחד מעשרה, מדה בינונית; פחות מכאן, עין רעה. וחומש זה שאמרו, שנה ראשונה מהקרן, מכאן ואילך חומש שהרויח בכל שנה.
 הגה: **ואל יבזבז אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות.** (ב"י בשם הגמרא פ' נערה שנתפתחה) ודוקא כל ימי חייו, אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה (ג"ז שם פ' מציאת האשה ומייתי לה ר"י ורא"ש ור"ן ומרדכי)...

<p>3 גמ' ירושלמי מס' פאה פרק א' גמילות חסדים: הדא דתימר בגופו אבל בממונו יש לו שיעור ואתייתא כ"י דמר ר"ש בן לקיש בשם רבי יוסי בן חנינא באושא נמנו שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה עד היכן... ר"ג בן אינינוא בעי קומי ר' מנא מה חומש בכל שנה ושנה לחמש שנים הוא מפסיד כולה א"ל בתחלה לקרן מכאן ואילך לשכר מעשה ברבי ישבב שעמד והחליק את כל נכסיו לעניים שלח לו ר"ג והלא אמרו חומש מנכסיו למצות ור"ג לא קודם לאושא היה ר' יוסי בר' בון בשם ר' לוי כך היתה הלכה בידם ושכחוה ועמדו השנים והסכימו על דעת הראשונים ללמדך שכל דבר שבית דין נותנין נפשן עליו הוא מתקיים כמה שנאמר למשה מסיני</p>	<p>2 גמ' בבלי כתובות נ. א"ר אילעא: באושא התקינו, המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש. תניא נמי הכי: המבזבז - אל יבזבז יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות; ומעשה באחד שבקש לבזבז [יותר מחומש] ולא הניח לו חבירו, ומנו? רבי ישבב, ואמרי לה רבי ישבב, ולא הניחו חבירו, ומנו? רבי עקיבא. אמר רב נחמן, ואיתימא רב אחא בר יעקב: מאי קרא? (בראשית כ"ח) וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך.</p>
--	---

Why? Therefore What?

אהבת חסד (ח"ב פ"כ סעי' ה')

ה. ועתה נחזור לענייני הנ"ל. מהתקנה שהתקינו חז"ל, אנו יכולין להתבונן, כמה יש לו לאדם לחוס על ממונו, שלא לפזר אותם לעניי הכל. ומה בדרך העומדים פרימו של עולם קענין צדקה ושאר צרכי מצות, שהם תניו של אדם והצלתו מן היסודין בעולם הזה ובעולם הבא, הוהירו שיחוס על ממונו, ולא יפזרם ביותר, כדי שלא יבוא לעני, אף דבזבז לפעמים יחול רחמיו של השם ויתברך עליו לעשות עמו עבד זה למעלה מדרך הטבע; על אהת כמה וכמה יש לו לאדם להיות זהיר, שלא לפזר ממונו לענין ריק של פבוד המדמה,*) הינו להתלבש במלבושי רקמה, ולדור בהיכלי פבוד, ולהשתמש ברכי המותרים ובכלים היותר יקרים, שכל זה מכלה ממונו של אדם בזמן קצר, ומביאו לידי עני, ולבסוף לידי גזל גם כן, שמפקר אצלו ממונו אחרים מפני רב דחק ועני.

THE BUCK STOPS HERE

Is It Ever Too Much Tzedaka?

Exceptions

#1 – פיקוח נפש

אהבת חסד (ב:כ:ב)

אָבֵל אִם נוֹגַע לְפָקוּחַ נֶפֶשׁ מִמּוֹשׁ, כְּגוֹן, שֶׁהַשְּׂבִי עוֹמֵד לְמוֹת, אוֹ הַרְעֵב יְכוּל לְבֹא לְיָדֵי סִבְנָה עַל יְדֵי רַעְבוֹנוֹ - אִין שְׂקָד בְּזֶה שְׁעוֹר הַמֶּשׁ. וְלֹא אָמְרוּ בְּכָבֵא מְצִיעָא (סב א*) רַק דְּחִיּוֹ קוֹדֵם לְחַיֵּי חֲבֵרוֹ, אָבֵל דְּעִשְׂרוֹ קוֹדֵם לְחַיֵּי חֲבֵרוֹ לֹא מְצִינּוּ.

#2 – עני בפניך

ברכי יוסף יורה דעה סימן רמט ס"ק א

...ואפשר לישב דהרמב"ם ז"ל בפירושו סבר דיש חילוק בין רוצה לחלק נכסיו לעניים מאליו ומעצמו, ובין אם האלהים אינה לידו פדיון שבויים, או כי יראה ערומים או רעבים גם צמאים נפשם תתעטף נשים וטף, וסבר הרב דהכי תקון, דאם לא נזדמן לו אחת מהנה אין לו חיוב לבזבז חומש, וכי תאווה נפשו לבזבז אל יבזבז יותר מחומש כלל, אפילו דבר מועט... ואולם כי יקרא שבויים ואל פת רוצים וערומים, אז חיובא רמיא לתת חומש, והיינו דאמרו בירושלמי פ"ק דפאה... ואם בא לידו פדיון שבויים והצל נפשות ומטים להרג ודכוותייהו, חומש חיוב, ואם רוח נדיבה שבו מסלקת את הדמיון ומוסיף על חומש רשאי, ומדת חסידות היא. ועלה בידינו דהירושלמי והבבלי שוים... ולזה מטיין דברי הרמב"ם בחיבורו דבסוף ערכין...

#3 – החזקת תלמוד תורה

אהבת חסד (שם סע' ד')

ד. וְדַע עוֹד, דְּכָל עֵקֶר הַתְּקֵנָה הוּא לְסַתֵּם צְדָקָה, אָבֵל לְהַחֲזִיק הַתּוֹרָה מְצִיד בְּסֵפֶר 'שִׁטָּה מְקַבְּצָת' (כתובות דף נ א), דְּלֹא שְׂקָד זֶה כְּלָל. וְכֵן בְּדִין, אַחֲרֵי שְׁעִבּוֹר זֶה יֵשׁ לּוֹ חֵלֶק בְּשֹׁכֵר תּוֹרָתוֹ, כְּמוֹ שְׂמִצְיָנוּ בְּיוֹשֵׁב שְׂכָר וְזָבֵל; שְׂשֻׁבְתָּ וְזָבֵלֵן הָיָה מְחֻזָּק לְשֻׁבְתָּ וְשֹׁכֵר, וְהָיָה נוֹטֵל חֵלֶק בְּשֹׁכֵר תּוֹרָתוֹ. וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה

#4 – לכפרה על חטא

תניא איגרת הקודש פרק י

...וזו"ש עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח לפי שהקרבות הן בבחי' שיעור ומדה וגבול. משא"כ בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול לתקן עונותיו. ומ"ש המבזבז אל יבזבז יותר מחומש היינו דוקא במי שלא חטא או שתקן חטאיו בסיגופים ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב. והנה מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא חסדי ה' כדכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם...

#5 – "המבזבז" דייקא

שיטה מקובצת כתובות נ. (בשם תלמידי רבינו יונה)

המבזבז... ואמרו במדרש רבות פרשת בהר רבי טרפון יהב לרבי עקיבא שית מאה קנטרין דכסף א"ל כו' עד א"ל אית בר נש יהב מגן אפוכי דידה הן היא א"ל גבי דוד מלך ישראל דכתיב ביה פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד ע"כ. ומשמע לי דה"פ אית בר נש דיהיב מגן פי' שאין לו ונותן כל אשר לו דהא המבזבז לא יבזבז יותר מחומש ופירוש מגן בחנם כלומר על לא דבר נותן אפוכי דידה הן היא פי' שכרו היכן הוא ומשני ליה מדכתיב פזר נתן לאביונים וגוי' פירוש אף על גב דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש מ"מ אם עבר ופזר צדקתו עומדת לעד פירוש דלעולם יהיה לו ממון כדי לעשות צדקה ולא יחסר לו...